

Sprehodi po knjižnem trgu

Diana Pungeršič

Boštjan Narat: Podaja v prazno. Eseji.

Maribor: Založba Pivec, 2018.

Foto: Amadeja Šmrekar

Podaja v prazno je druga esejistična zbirka Boštjana Narata, v njej najdemo besedila, ki so nastajala med letoma 2014 in 2018 za različne medije (največ za Delo), ob različnih priložnostih, iz različnih notranjih ali zunanjih vzgibov. "Napaberkovanost" je vedno pogostejša praksa vedno več esejističnih zbirk in obravnavana v tem smislu ne izstopa. Včasih lahko takšen predhodni "preizkus" besedil v periodičnem tisku, zbornikih, na festivalih, predavanjih ipd. pomeni dodano vrednost, sploh če je zapisano ob prehodu iz denimo dnevnoaktualnega miljeja podvrženo premisleku o tem, ali ima dovolj teže za knjižno objavo. O takem situ tokrat ni dvoma, besedila so večinoma že sama po sebi zastavljena teoretsko, dvignjena nad mimobežnost vsakdana, da bi prav o njem povedala globljo resnico. Spričo napaberkovanosti preseneti tudi domišljena notranja struktura, koncept knjige, ki se zdi za globlji uvid (v način našega bivanja tukaj in zdaj) enako pomembna kot posamezna besedila. Zbirka tako v končni fazi pritrudi klasični matematični logiki seštevanja – plus in plus je plus.

Boštjana Narata, glasbenika in filozofa, srečujemo v različnih kulturniških vlogah, kot katalenovca, kantavtorja, gledališčenika, televizijskega voditelja, moderatorja, kolumnista ... In takšni, mnogovrstni in mnogoplastni,

so tudi razmisleki, ki izhajajo iz avtorjevega širokega, disperznega intelektualnega in umetniškega delovanja. Enkrat so zastavljeni kot klasični (teoretski) esej, drugič imajo bolj kolumnsko naravo, tretjič pa lahko besedilo preide v povsem literarno sfero. Nekateri teksti so nastajali ob konkretnem umetniškem projektu, druge je spodbudila družbena stvarnost, tretje notranja nuja. *Podajo v prazno* lahko glede na zastavek in glede na obravnavane teme beremo kot prosto nadaljevanje avtorjevega esejiističnega prvenca *Partija*, opazna razlika in določena nadgradnja glede na predhodno knjigo je jasnejša strukturiranost, tudi določena gradacija in tematska (celo žanrska) pokupčkanost zbirke. Prvi sklop, *Zvok in čas*, je pretežno posvečen glasbi, v drugem, *Poklon aparatu*, najdemo besedila, v katerih avtor premišljuje birokratski okvir našega bivanja, tretji sklop, *Nekaj več*, pa združuje besedila, ki obravnavajo človekovo presežno, v glasbi, športu, literaturi ali življenju samem.

Besedila tako prehajajo od bolj specifičnih (glasbenih) k splošnejšim (bivanjskim) temam, spreminja se tudi ubeseditveni način; kakor da postaja pisateljeva roka iz besedila v besedilo literarno suverenejša. Začetni domala znanstveni in teoretski diskurz se postopoma razpre v docela literarne registre, a čeprav stopnja slikovitosti do konca knjige narašča, to ne pomeni obratno sorazmernega upada globine in natančnosti premisleka. Narat vendarle ves čas ostaja zvest argumentu in vsakokratni pretehtanosti napisanega in izrečenega. Ne gre mu za poceni in površinsko koketiranje z bralcem ne za jezikovne atraktivne akrobacije, še za pogovorno sklanjanje imena Lado se opraviči, noče zabavati, ne pristaja na logiko (bralčevega) *minimalnega vložka za maksimalni učinek*, pri pisanju ga vodi globoko "prepričanje, da branje, jezik in govorica niso samo sproščujoč dodatek življenja, pač pa predstavljajo enega ključnih temeljev njegove smiselne izvedbe".

Sicer tematsko praviloma osrediščena besedila pogosto delujejo na več ravneh, dvojno(z)vijačen je zlasti prvi sklop "glasbenih" refleksij. Ko avtor denimo v otvoritvenem eseju reflektira lastno ukvarjanje z glasbeno tradicijo in ga začinja s premislekom o domoljubju, ki ga sam sicer izrecno ne razširja v polje nacionalizma ali slovenske ideološke razklanosti (kot umetnika in filozofa ga zanima predvsem vprašanje kiča), se zdi pisanje, ki izpostavlja živo refleksijo v nasprotju z *glorifikacijo* ali *ignoranco*, svojski prispevek nemara celo k narodni spravi: "Dialog je stvar življenja in mišljenja. Možen in smiseln je zgolj v odnosu do nečesa, kar je živo oziroma kar kot živo doživljamo. Hkrati je miselno neizmerno zahteven. Dokler nagovarjamo kamnite nagrobnike, govorimo v prazno. Šele ko iz njih

ustvarimo in priključimo zgodbe o življenju, šele ko se pustimo nagovoriti, ko v preteklost vložimo kreativni in miselni napor, se pred nami razpre čas v svoji celotni razsežnosti. Ne preteklost, ampak čas. Če parafraziram Marca Blocha: ne gre za kosti iz preteklosti, pač pa za človeka v času.” Ko govori o razliki med klasično in alternativno glasbeno šolo, izzove bralca tudi k premisleku o tegobah (slovenskega) šolstva, ki prepogosto ostaja v togih okvirjih memoriranja in drila, mimo igre kot temeljnega principa učenja. Ko govori o ulični glasbi, ne le senzibilizira v zvočno kuliso mesta, temveč pripoveduje tudi o družbeni ureditvi, o posamezniku v njej, o regulaciji in reguliranosti in individualnem uporništvu oziroma odnosu med njima. In ko denimo pojasnjuje konceptualno ozadje Katalenine plošče *Človek ni zver*, njegov premislek postaja svojska antropološka refleksija (čeprav se tega brani) o slovenskih moških, predvsem pa je besedilo (tudi plošča) inteligenten in v določenem smislu aktivističen odziv na grozljivo in permanentno vojno dejstvo družbenosti.

V nadaljevanju postanejo besedila že v izhodišču bolj obča, njihov predmet skoraj praviloma nekaj, kar se dotika slehernega izmed nas, država, športni junaki in njihove/naše mitske zgodbe, smrt in minljivost. Čeprav so teme, problemi, fenomeni lahko tudi pereči, avtor ne juriša v središče, temveč se mu bliža počasi, iz različnih smeri, s čimer domnevno bistvo tudi sproti razsredišči in vsakič znova pokaže na kompleksnost situacije, fenomena. Narat se vsake teme loti temeljito in resno (če že humor, potem bolj montypythonovski kot ježkovski), tako tudi denimo birokracijo, ki navadno kliče po satirični obravnavi, premišljuje onkraj njene anekdotične narave. Ne gre mu za zabavo, temveč za etiko, humanizem, resno soočenje, živo misel, dialog.

Skozi demontažo birokratske ustrojenosti naše družbe kot *vseprežemajočega stanja duha*, skozi razgaljanje lenobnosti in utirjenosti naše misli in ne nazadnje skozi premislek lastne (glasbene/literarne/miselne/bivanjske) ustvarjalnosti besedila stopijo v bran nekaterim vrednotam, ki so v naši zahodni globalizirani in ekscesni družbi že precej izrinjene – ponižnost, solidarnost, pristnost in ustvarjalnost. S čimer pa se ne le dotika primarno humanega v človeku, temveč tudi (manjkajočega) bistva trenutka, v katerem živimo. Narat je v osnovi poslušen državljan, ki razume prednosti sistema, organizacije, pravil in dogovorov, vendar je primarno občutljiv sočlovek, ki s svojimi etično pretanjenimi besedili tiho poziva k preseganju systemske rigidnosti, vabi k igri in igrivosti, k mehkobi in mehčanju: “Šele sistem, ki v odklonih ne vidi zgolj grožnje, ampak v njih prepoznavna priložnost, lahko preseže v svoj temelj položeno rigidnost in zaživi kot vitalen organizem.”

Sklepni akordi knjige so posvečeni premislekom o tistih področjih človekovega bivanja in delovanja, ki nemara bolj kot naš um zadevajo naše zaumno, naše emocije, torej vse tisto, kar se z logičnim utemeljevanjem praviloma težje pojasnjuje – ljubezen, smrt, književnost, mit ... Sprememba teme terja tudi modifikacijo sloga, pri čemer znova izstopa *Partija*. Dialoški tekst, ki je ponovitev oziroma, še boljše, nadaljevanje "scene" iz prvenca; igrata Beli in Črni (po dejanskih potezah Albina Planinca), ob igri pa znova preiščujeta o življenju. Sokratski dialog je pravicata literatura (in takšna je tudi spremna beseda Gorana Vojnovića). Eno tistih besedil, ki mu uspe, česar gola teorija, znanstveno/esejistično razpravljanje ne zmoreta – zapeljuje in odpelje: "samo zapisat intimno izkušnjo je premalo, odločno premalo. Ni slabše literature kot tista, ki ostaja na tej ravni, na ravni koke-tiranja. Po drugi strani pa literatura ne more biti drugačna kot intimna. Samo takrat gre lahko do konca. Mora iti čez ta nivo spogledovanja. Mora zapeljevati, ne samo koketirati."

Narat se v svojih tekstih ves čas postavlja na levo in desno, stvar pogleda in preuča od zgoraj in spodaj, išče šibka mesta trditev in jih podkrepi z dodatnimi razlagami, potencialne protiargumente sproti ovrže, ne pusti, da bi ga zaneslo v navijaštvo, da bi ga premagala strast, čustvo, temveč premislek vedno znova uravnoteža. Noče se postavljati ne v odrešeniško ne v razsodniško ali kakor koli vzvišeno vlogo razsvetljenca, vztrajno pa zasleduje etični temelj našega (so)bivanja, (so)ustvarjanja, (so)delovanja. "Bistvene stvari se dogajajo v tišini in intimi. So onkraj spektakla, tako kot je onkraj spektakla literatura. In čeprav je literatura tudi komentar, čeprav občasno reagira na aktualne dogodke, ostaja zavezana refleksiji, njeni govorici in njenemu času." *Podaja v prazno* je prav to, učinkovita zmes (komaj opaznega) komentarja in (izzivalne) refleksije. Zadetek v pereča (in tudi boleča) mesta našega bivanja in družbe. Zadetek v polno torej, a le za tiste, ki berejo.